

INTRODUCERE

Ideea de a realiza lucrarea de față s-a născut în urma unui proiect care a avut drept obiectiv informatizarea lexicului limbii române în formă literală, fonetică și cu despărțire în silabe, desfășurat sub coordonarea firmei de software SOFTWIN. Lexicul care a fost prelucrat digital, în acel proiect, a fost extras din următoarele dicționare în format electronic, aflate pe internet: DEX, MDA și DN. La un moment dat acest lexic a fost confruntat cu cuvintele găsite într-un corpus electronic de cărți și ziare al firmei menționate și s-a constatat că un număr relativ mare de cuvinte aflate în corpus nu se regăseau în dicționare. În urma acestui rezultat, autoarele lucrării de față, participante la proiect, s-au decis să inventarieze și să gloseze cuvintele care nu sunt înregistrate în principalele dicționare generale ale limbii române (care constituie un *corpus de excludere* – descris mai jos), extinzând cercetarea de la un corpus particular la limba română folosită în mediul online, adică, în general, pe internet. Prin urmare, lucrarea de față descrie cuvinte mai vechi, care dintr-un motiv sau altul nu au fost înregistrate în dicționarele corpusului de excludere, dar, mai ales, descrie foarte multe cuvinte și sensuri noi ce reflectă stadiul actual al dinamicii limbii române. Indiferent de viața mai lungă sau mai scurtă a cuvintelor, se cuvine ca ele să fie inventariate și definite. Acest lucru este necesar din mai multe motive. În primul rând, cuvintele reflectă creativitatea limbii, oricât de rare ar fi sau cu utilizare restrânsă, specifică unui anumit mediu social. În al doilea rând, trebuie să ne gândim că ceea ce este acum actual, peste sute de ani va reprezenta un stadiu de limbă română veche; or, descrierea cât mai amănunțită a limbii este o datorie față de urmașii noștri și față de limba română însăși. În al treilea rând, descrierea tuturor cuvintelor întâlnite, dacă se poate, este un sprijin pentru înțelegerea lor, în acest moment, de către publicul larg. Totuși, vorbind de publicul larg, trebuie să subliniem că această lucrare nu este normativă, nu este un dicționar doar de cuvinte ale limbii standard pe care să le poată folosi oricine oricum, ci este o radiografie a limbii române de acum, o lucrare descriptivă, pentru care ne-am străduit să găsim un titlu cât mai sugestiv: *Inventar de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online (ICSO)*. Este de notat că, aici, „cuvinte și sensuri noi” nu se referă exclusiv la neologisme sau cuvinte recente, ci la cuvinte care nu au fost inventariate până acum în dicționarele generale ale românei actuale.

Lista de cuvinte

Lucrarea de față cuprinde un număr de aproximativ 1400 de cuvinte simple sau compuse, care pot fi încadrate în următoarele categorii:

- Cuvinte care largesc familii lexicale vechi. Numeroase cuvinte inventariate sunt rezultate ale productivității deosebite a unor prefixe (ex. *ne-*, *anti-* etc.) sau a unor sufixe (ex. *-ist*, *-ism* etc.), dar și a altor afixe, mai mult sau mai puțin productive, care contribuie la extinderea familiilor lexicale. Pe lângă aportul derivărilor, o contribuție importantă o aduc și conversiunile, prin care utilizările adjectivale ale substantivelor ori utilizările substantivale sau adverbiale ale adjectivelor creează instanțieri noi ale unor cuvinte vechi, de exemplu adj. > s.n. *antialgic*, *derizoriu*, adj. > s.f. *componistică*, *nominalizată*, adj. > adv. *dramatic*, *profesionist* etc. Pe de altă parte, există, pur și simplu, cuvinte vechi care nu au fost înregistrate niciodată până acum. Menționăm câteva exemple (găsite pe books.google.ro): abisinian se întâlnește în romanul din 1897 al lui Dimitrie Ghika-Comănești, *O expediție română în Africa*; americanomanie se întâlnește într-un articol din 1930 al lui Al. Philippide, *Paul Morand și americanomania*, publicat în „Viața Românească”, XXII, nr. 7–8, iulie–august, p. 122–126; francoman este folosit de Nicolae Iorga în *Memorii (Tristețea și sfârșitul unei domnii)*, vol. III, apărut în 1931 la Editura „Națională” S. Ciomei; maghiarism se întâlnește la Eminescu în *Opere*, vol. IX. *Publicistică [Educațiune și cultură]* și la Caragiale în *Momente și schițe*; somal este un substantiv întâlnit doar în câteva texte vechi – motiv pentru care apare în inventarul nostru cu mențiunea „învechit” –, anume într-un fragment din Dimitrie Ghika-Comănești, *O expediție română în Africa*, 1897, și într-un fragment din Mihai Tican Rumano, *Sub soarele Africii răsăritene*, 1936.
- Termeni tehnici sau de specialitate care denumesc produse și servicii (ori caracteristici ale acestora) disponibile publicului larg sau termeni care însoțesc informații de largă utilitate din domeniul informatic, bancar, electronic, psihologic, marketing, turism etc. Aici sunt cuprinse și nume de produse care apar pe site-urile magazinelor online sau care apar în texte juridice, fiind obiectul unor prevederi legislative (ex. *citativ*, *chimiorezistent*, *chimosensibil*, *swift*, *twin*).
- O categorie aparte o reprezintă lexicul întâlnit în special pe forumurile online și bloguri, care adună poate cele mai multe efemeride, dar care ilustrează cel mai bine eferescența creatoare a limbii, precum și disponibilitatea acesteia la împrumuturi (în special din limba engleză) și la calcuri semantice. Am exclus totuși unele cuvinte utilizate foarte rar, colocvial, ca *andronicii*, *bancii*, *bichirii*, *ciutacii*, *gâzii*, *mirceabazii*, *voiculeștii* ș.a., care sunt construite de la numele unor persoane ce lucrează la diferite posturi de televiziune, acuzate că susțin anumite interese.
- Cuvinte care sunt înregistrate în dicționarele corpusului de excludere, dar pentru care se aduc informații noi, de pildă, sunt atestate cu o nouă valoare gramaticală față de cea deja înregistrată ori s-au găsit sensuri noi sau sunt necesare nuanțări ale vechilor definiții ori este un cuvânt nou omonim cu unul vechi. Cuvintele-titlu din această categorie sunt marcate cu simbolul *.

Condiția generală pentru a introduce un cuvânt în lista de intrări a fost să apară de cel puțin zece ori pe surse online diferite, dar am admis și unele excepții.

Corpusul de excludere

Corpusul de excludere constituie referința față de care sunt considerate „noi” cuvintele și sensurile acestui inventar. Astfel în lucrarea de față sunt inventariate cuvinte sau sensuri care nu apar în niciunul dintre următoarele dicționare:

DCR – *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, autori: Florica Dimitrescu, Alexandru Ciolan, Coman Lupu, București, Editura Logos, 2013.

DEX – *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic, 1998; Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.

DEXI – *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, coordonator: Eugenia Dima, București, Editurile ART și GUNIVAS, 2007.

DN – *Dicționar de neologisme*, autori: Florin Marcu, Constant Maneca, București, Editura Academiei, 1986.

MDA – *Micul dicționar academic*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

MDN – *Marele dicționar de neologisme*, ediția a II-a, autor: Florin Marcu, București, Editura Saeculum, 2000.

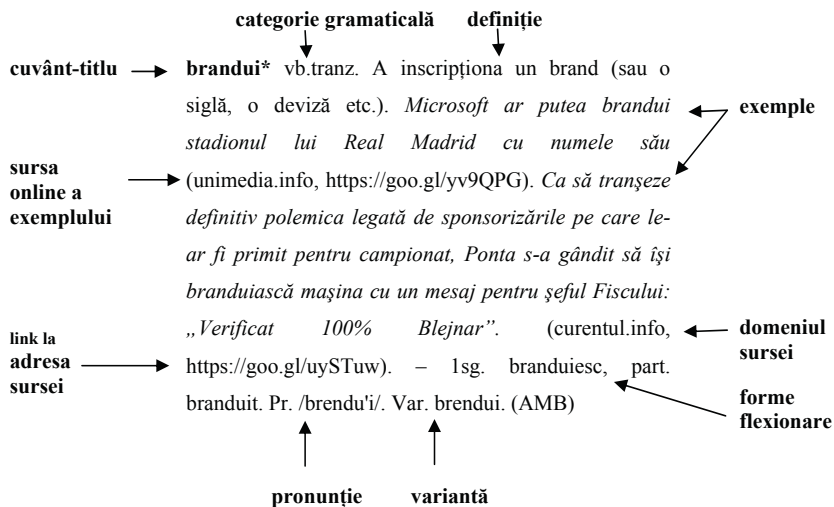
NODEX – *Noul dicționar explicativ al limbii române*, București, Editura Litera Internațional, 2002.

DLR – *Dicționarul limbii române*, București, Editura Academiei Române, 2010 – folosit doar pentru verificarea cuvintelor vechi.

După cum se poate vedea, nu am introdus în corpusul de excludere dicționarele fără glose (de pildă, cele ortografice sau cele de sinonime ori antonime) și nici pe cele specializate, de circulație restrânsă. Există cuvinte care apar doar în dicționare ortografice. Pe acestea le-am inclus în inventarul de față cu explicațiile aferente. De asemenea, am introdus și termenii care au ieșit din cadrul strict specializat (de pildă, al lucrărilor științifice) și au pătruns în mediul cu acces larg din partea publicului, cum este internetul.

Structura unei intrări

O intrare a acestui inventar oferă următoarele informații, după structura de bază din figura de mai jos:

Structura de bază a unei intrări

1. *Cuvânt-titlu* sau *cuvinte-titlu*. Cuvântul-titlu este scris cu aldine. Acesta este la forma standard pentru părțile de vorbire flexionare, anume forma de infinitiv pentru verbe, cea de singular pentru substantive (de orice gen) și cea de masculin singular pentru adjective. În cazul cuvintelor care, prin conversiune, pot avea mai multe valori gramaticale, am reunit toate aceste valori sub o singură intrare, cum era firesc, exemplificând fiecare valoare cu citate ilustrative. În bună tradiție lexicografică, în cazul adjectivelor care, prin conversiune, pot deveni și substantive masculine, și substantive feminine, am menționat în intrare și forma de feminin singular (ex. *taiwanez, taiwaneză*). De asemenea, în cazul substantivelor feminine formate cu sufixul moțional *-ă*, am considerat firescă tratarea lor în aceeași intrare cu substantivul masculin corespunzător, așa cum procedează și alte dicționare de uz general (ex. *vicelider, vicelideră*). O excepție de la forma standard o fac substantivele sau adjectivele defective, ale căror cuvinte-titlu pot apărea la alte categorii gramaticale decât cele convenționale (ex. *generale* s.f.pl. Alegeri generale...)
2. *Accentul*. Acesta este marcat prin sublinierea vocalei din silaba accentuată. Această informație lipsește la cuvintele-titlu monosilabice și la împrumuturile pentru care s-a specificat pronunția, inclusiv accentul, în partea de final a intrării.
3. *Indicații gramaticale*. Informațiile gramaticale valabile pentru fiecare dintre sensurile unui cuvânt sunt precizate toate la un loc, despărțite prin

virgulă, imediat după cuvântul-titlu. Acestea sunt apoi reluate și specificate în mod corespunzător la fiecare sens. Când un substantiv prezintă variație de gen, aceasta este marcată cu semnul „/”, de pildă substantivul *micronutrient* are indicația s.m./s.n. corespunzătoare formelor de plural masculin *micronutrienți* și neutru *micronutriente*.

4. *Unul sau mai multe sensuri*. Fiecare sens este numerotat cu o cifră arabă, dacă intrarea conține mai multe sensuri. În cadrul unui sens, există indicații gramaticale specifice sensului, precum și informații de uz, una sau mai multe definiții și unul sau mai multe exemple însoțite de sursele lor, pe care le prezentăm în continuare.
5. *Informații de uz*. Acestea indică, adesea prin notații abreviate, domeniul din care provine termenul (ex. informatică, psihologie etc.), caracteristica diastratică (ex. familiar, argou etc.) sau stilistică (ex. ironic, depreciativ etc.), precum și frecvența de utilizare (rar, foarte rar, frecvent etc.). Informația de uz poate da, de asemenea, precizări privind contextul de utilizare a cuvântului (ex. despre haine, despre pisici etc.) sau poate preciza utilizarea cuvântului (doar) într-o anumită sintagmă. Acest tip de informație poate lipsi.
6. *Una sau mai multe definiții*. Pot exista mai multe definiții (despărțite prin ;) pentru același sens, dacă surprind aspecte aflate în strânsă legătură ale aceleiași realități. Uneori o definiție poate acoperi părți de vorbire corelate; de pildă, pentru folosirea adjectivală a unui substantiv nu se dă o definiție separată, dacă aceasta ar presupune reluarea în cea mai mare parte a definiției de substantiv. Aceeași situație se întâlnește și la adjectivele folosite adverbial.

Unele intrări reprezintă variante ale unor cuvinte definite în acest inventar. În aceste situații, în loc de definiție, se face trimitere la cuvântul definit prin marcajul v. (= vezi), de exemplu, „nozocomial adj. v. nosocomial”.

7. *Exemple*. Acestea sunt redată cu caractere italice și reprezintă paragrafe, fragmente de paragraf, titluri sau anunțuri excerptate din sursele de pe internet. Exemplele provenite mai ales din titluri nu se încheie cu niciun semn de punctuație, preluând această caracteristică din sursa exemplului. Dacă unui sens îi sunt asociate mai multe categorii gramaticale, atunci exemplele sunt date pentru fiecare categorie, în ordinea din listă. Începând cu a doua, se indică categoria respectivă după semnul //.

După caz, exemplele au fost corectate, în general, prin adăugarea semnelor diacritice și prin aplicarea normelor ortografice în vigoare.

8. *Sursa fiecărui exemplu*. Indicația sursei cuprinde două informații: prima indică domeniul site-ului (din care reiese, în mare, ce tip de site este: presă, magazin, site specializat etc.), iar cealaltă reprezintă un link (scurtat cu

ajutorul aplicațiilor goo.gl sau bitly.com) la adresa de internet la care se găsește exemplul respectiv. Așadar pentru a se ajunge la site-ul în care se află un exemplu este necesară copierea linkului scurtat în zona de adrese a aplicației de navigare pe internet (sau se poate căuta textul din exemplu). Informația de domeniu poate fi înlocuită de unul dintre cuvintele-cheie Blog, Carte, FB (FaceBook) sau Forum, dacă site-urile respective reprezintă una dintre aceste categorii. Uneori, domeniul este precedat de cuvântul-cheie *comentariu*, dacă exemplul este extras din zona de comentarii a site-ului respectiv.

Următoarele informații nu se mai referă la un anumit sens, ci la cuvântul-titlu, și sunt date în secțiunea finală a intrării, marcată cu semnul „-”.

9. *Indicații privind formele flexionare.* Pentru substantive sunt oferite formele de plural, iar pentru adjective sunt precizate toate formele flexionare specifice paradigmei, în afara celor indicate deja după cuvântul-titlu. Dacă o anumită formă flexionară din paradigma adjectivală nu este atestată (din cauza utilizării aceluși adjectiv cu un tip restrâns de substantive, de pildă doar cu unele neutre), atunci forma neatestată din paradigmă este precedată de semnul „^”. Dacă pentru un substantiv lipsește indicația de flexiune înseamnă că, cel puțin deocamdată, nu este atestată forma sa de plural. Pentru verbe, sunt indicate forma de indicativ prezent persoana întâi singular, iar dacă aceasta nu este atestată se indică cea de persoana a treia singular, precum și forma de participiu.
10. *Pronunție.* Această informație, marcată de cuvântul-cheie „Pr.”, este dată în special pentru împrumuturile neadaptate sau adaptate parțial a căror pronunție nu poate fi dedusă din forma ortografică. Redarea pronunției se face cu Alfabetul Fonetic Internațional (standardul IPA – engl. International Phonetic Alphabet), din care am reținut doar simbolurile specifice limbii române și doar câteva simboluri străine, pentru a reda transcrierea fonologică a cuvintelor așa cum ar fi rostite de români. S-a ținut seama că majoritatea românilor nu au capacitatea de a distinge unele sunete specifice altor limbi, cum ar fi vocalele lungi de cele scurte, diferitele grade de apertură vocalică sau alte particularități de articulare. Un impediment în stabilirea pronunției este faptul că, în cele mai multe cazuri, anume pentru cuvintele atestate doar în texte scrise, nu am avut acces la pronunția vorbitorilor români. În această situație fiecare autoare a propus una sau mai multe pronunții posibile, inspirate din dicționarele online cu informații audio de pronunțare, cum ar fi, pentru engleza britanică sau/și americană, dicționarele Oxford (en.oxforddictionaries.com), Longman (ldoceonline.com/), Merriam-Webster (merriam-webster.com), Cambridge (dictionary.cambridge.org), The Free Dictionary by Farlex (thefreedictionary.com) ș.a. Există cazuri, mai puține, în care am dat pronunția auzită la vorbitorii români, deși diferă de cea din dicționarele englezești, cum este cazul cuvântului *corporate*, care se pronunță uzual la

noi /k'orporejt/, în timp ce dicționarele englezești indică /'kɔ:p(ə)rət/. Accentul în redarea pronunției, în această lucrare, este pus înaintea vocalei accentuate prin simbolul '.

Trebuie reținut că pronunția propusă nu reflectă și nu va reflecta niciodată o variantă unică, unanim acceptată, rolul ei fiind doar de orientare generală.

11. *Variante*. Această informație, marcată de cuvântul-cheie „Var.”, oferă variantele cuvântului-titlu așa cum sunt întâlnite în surse. Este de reținut că nici forma cuvântului-titlu, nici variantele sale nu sunt recomandări de scriere pentru publicul larg, această lucrare neavând caracter normativ.
12. *Abreviere*. Unele cuvinte-titlu se folosesc și sub o formă abreviată, care este redată după marcajul „Abr.”.
13. *Autoarea intrării*. Pentru a împăca unele divergențe de opinie asupra inventarierii sau nu a unor cuvinte, asupra definițiilor lor sau a modului de pronunțare, am decis ca fiecare autoare să încheie intrările lucrate cu inițialele sale. Acest fapt face ca materialul lucrării să reflecte strict drepturile de autor și responsabilitatea fiecărei autoare. Inițialele folosite sunt: AMB – Ana-Maria Barbu, BC – Blanca Croitor, AGNG – Anabella-Gloria Niculescu-Gorpin, CIR – Carmen-Ioana Radu și MV – Monica Vasileanu.

Ce nu conține acest inventar

Spre deosebire de alte dicționare de acest fel, lucrarea de față nu conține informații despre etimologia cuvântului-titlu sau despre prima sa atestare. În privința etimologiei, deși la prima vedere aceasta pare ușor de stabilit mai ales pentru cuvintele derivate sau anglicisme, nu am dorit să cădem în capcanele pe care adesea le întinde un astfel de demers, când nu este însoțit de studii specializate. Prin urmare, cum obiectivul nostru principal este acela de a inventaria, într-o măsură cât mai mare cu putință, lexicul viu al limbii române, am lăsat în sarcina specialiștilor în etimologie stabilirea provenienței cuvintelor care își vor câștiga până la urmă un loc stabil în vocabularul limbii.

În privința primei atestări, stabilirea acesteia este aproape imposibilă în mediul online, unde cele mai multe site-uri nu sunt date. În plus, dacă informația primei atestări poate fi de o însemnătate majoră pentru cuvintele românei vechi, unde corectarea unei asemenea atestări, chiar și cu câțiva ani, poate constitui subiectul unor studii interesante, în zilele noastre prima atestare se poate pierde extrem de ușor în volumul imens de texte scrise și vorbite. Dacă lucrarea de față, prin această ediție și cele viitoare, și-ar putea atinge scopul de a ține pasul, pe termen lung, cu inovațiile limbii, atunci ea însăși ar putea fi un reper temporal pentru începuturile cuvintelor inventariate. Însă mai întâi ar trebui să ajungem la un

punct zero, în care vom fi terminat de inventariat toate cuvintele existente la un moment dat în limbă. Or, deocamdată mai avem până să atingem acest punct, știind că deja o listă întreagă de noi și noi cuvinte așteaptă să fie glosate.

Alt tip de informație pe care nu l-am cuprins în acest inventar se referă la stadiul de asimilare pe care îl prezintă unele împrumuturi înregistrate deja în dicționare. La ora actuală, o serie de anglicisme au ocurențe pe internet într-o formă grafică adaptată. Cea mai uzuală adaptare este, după cum era de așteptat, reducerea geminatelor, de exemplu *staff* devine *staf*, *topping* devine *toping* sau *businessman* devine *businessman*. Schimbări majore a suferit, de pildă, cuvântul extrem de utilizat *smartphone* care poate fi întâlnit și ca *smartphon*, ba chiar și sub formele *smartfon*, cu pluralul *smartfonuri* (dar și *smartfoane*). Aceste tip de modificări nu a fost prins în lucrarea de față, atâta timp cât cuvintele respective sunt deja înregistrate în corpul de excludere, dar, fără îndoială, un studiu pe această temă ar fi cât se poate de bine-venit.

O informație pe care nu am inclus-o în descriere, deși s-ar putea să aibă o oarecare utilitate, este trimiterea la dicționarul sau dicționarele în care se află un cuvânt-titlu marcat cu *, pentru care s-au definit sensuri noi sau au fost nuanțate unele vechi, ori s-a înregistrat o conversiune sau un cuvânt omonim etc., pentru o eventuală comparare.

Cui se adresează lucrarea

Inventarul de cuvinte și sensuri noi atestate în mediul online se adresează în primul rând specialiștilor lingviști și studenților interesați de evoluția lexicului limbii române. Cuvintele inventariate aici vor putea fi mai departe analizate în vederea includerii sau nu în lucrările normative ale limbii române, precum DOOM sau DEX.

Această lucrare vine în întâmpinarea unui deziderat exprimat de prof. univ. Florica Dimitrescu în prefața valorosului *Dicționar de cuvinte recente*:

„În DCR am pornit de la ideea că trebuie, într-un fel, să fie urmărite neapărat cuvintele «vii», deci termenii pe care chiar dacă nu îi întâlnim extrem de des, sunt înregistrați măcar o dată în 10 ani. De aici necesitatea ca dicționarele de felul acestuia, inclusiv DCR-ul, să fie prezentate, în mod ideal, în noi ediții cel puțin la 10 ani odată, deziderat pe care, singură fiind la cârma acestui dicționar, nu l-am putut îndeplini.” (DCR, ediția a III-a, 2013, p. 10)

Totuși, lucrarea de față se deosebește de DCR prin două aspecte majore. În primul rând, prezintă doar material cu totul nou. Acesta include cazuri mai greu de depistat, cum sunt cele de conversiune sau de elipsă, în care cuvinte altminteri vechi ca formă au devenit o altă parte de vorbire. În al doilea rând, materialul se bazează pe o extindere aproape totală a surselor, de la presă la totalitatea site-urilor de limba română. Sursele sunt foarte ușor de accesat prin adresa scurtată aferentă

fiecărui exemplu, cu rezerva că unele site-uri pot, ulterior publicării acestei lucrări, să fie șterse sau modificate.

Nu în ultimul rând, acest inventar se adresează publicului larg, de pildă, prin explicarea a numeroși termeni tehnici din domenii de mare interes precum informatică, psihologie, sănătate, sport etc., dar și a unor împrumuturi, în special din engleză, a căror semnificație în română poate fi restrânsă sau chiar modificată față de cuvântul de origine.

Intenționăm ca această lucrare să fie continuată prin actualizări periodice, după modelul dicționarului francez Hachette, *Dictionnaire de notre temps* (printre altele), care în edițiile anuale introduce un număr de cuvinte nou-înregistrate. Cu siguranță noi nu vom putea publica anual câte un supliment, dar sperăm să o facem totuși nu o dată la zece ani, ci mult mai frecvent.

Autoarele